

Preek Zondag 19 april 2020

Lezingen

- Exodus 15:22-16:1-15 (en 16-30)
- Johannes 6:30-35, 49-51

Achtergrond

In *Exodus* begint de tocht door de woestijn, eerst naar de berg Sinai, om daar het verbond te sluiten. Ook hier klinkt het al door: God geeft wetten in de woestijn (Ex. 15:25). Bijzonder is dat in hoofdstuk 16 het sabbatsgebod al doorklinkt, terwijl dat pas echt in de Tien Woorden wordt gegeven. Het lijken een soort vooroefeningen met geboden, met het luisteren naar God en doen wat Hij zegt, met vertrouwen op zijn woord. Het gaat om dagelijks brood. Ongetwijfeld klinkt dit verhaal mee in de Bergrede en het Onze Vader, als we bidden om brood, en als Jezus ons leert om onbezorgd te leven, met vertrouwen in de Vader, en niet met de Mammon (dwz. verzamelen, verzekeren, oppotten, bezitten).

Ook hier bewijst God zich als de Nabije – getuige ook zijn Naam: Ik ben met je. Net als in Egypte hoort Hij de klacht van het volk.

Aardig is om te weten, dat in de vroege kerk het hout dat in het bittere, brakke water wordt gegooid wel vergeleken werd met het kruis van Christus. Zo las men het Oude Testament.

Het gedeelte uit Johannes 6 is onderdeel van een langer, doorlopend verhaal, met een aantal elementen uit Exodus (een brood-wonder, een soort doortocht of oversteek over het meer en de vergelijking met het manna). In Johannes vinden we meer van die uitgebreide gesprekken tussen Jezus en omstanders. Vaak wordt Jezus niet begrepen. Ook hier. Dat is niet voor niets. In het Johannes-evangelie is veel aandacht voor vreemde en onbegrijpelijke van Jezus. Hij is niet van deze wereld. Je kunt hem dus ook niet zomaar begrijpen. Hij spreekt de waarheid, Hij is de waarheid, maar die is verborgen. Om met Johan Cruijff te spreken: je gaat het pas zien als je het door hebt.

Ook in Johannes 6 gaat het over de diepere, verborgen laag. Niet om gewoon brood (dat Jezus in het begin uitdeelde – vs. 1-15 – en waar de mensen om terugkomen, vs. 25v.), maar om het ware, eeuwige brood. Jezus' woorden klinken vreemd en aanstootgevend – zijn bloed drinken, zijn vlees eten. Niet vreemd dat de mensen hem niet begrijpen. Ook wij moeten dat niet te snel denken te begrijpen. Laat het ons ook bepalen bij het vreemde van Jezus, zijn eigen, vaak verborgen weg.

Preek

De preek gaat in 7 punten. Eerst vooral over Exodus, en pas aan het eind – het zevende punt – over Jezus. (En in zekere zin is de opbouw zo, dat het middelste 4 punt ook echt het centrale is, en dat 1 en 7, 2 en 6, en 3 en 5 een soort bij elkaar horen... Aardig, maar heel belangrijk is het niet...).

1. Eten

Het eerste is dat het over eten gaat vandaag. Dat komt uit de teksten natuurlijk, eten en drinken, waar in de woestijn nood aan is, en bij ons overvloed. Het is iets heel alledaags voor ons. De meesten van ons zullen danken en/of bidden bij de maaltijd, dat is een mooie en

goede gewoonte. Maar het kan ook slijten. Verder heeft bij ons eten niet zo met geloof te maken. Wij hebben geen godsdienstige regels over wat je wel of niet eet (daar las men juist in de synagoge gisteren over, uit het boek Leviticus). Misschien hebben we gevestigd in de 40dagentijd, maar dat vullen we ook allemaal op eigen manier in.

Maar ik wil het over eten hebben omdat de teksten daarover gaan en omdat het iets alledaags is.

2. Pasen: lukt het ons ermee te leven

En over het gewone, alledaagse leven wil ik het hebben. En vooral: of het ons lukt om daarin na Pasen te leven met de vreugde en de bevrijding van Pasen. Wint het Paasgeloof van de alledaagse werkelijkheid en gaat dat het meer en meer doordringen? Of is het eerder omgekeerd, verdrijft de alledaagse werkelijkheid het geloof ... Dat speelt iedere week. Simpel gezegd: hoe werkt wat je op zondag hoort, door op maandag. Dan denken we vaak vooral aan wat je wel en niet doet. Maar het gaat natuurlijk ook over je geloof, je gevoel en levensinstelling. Voel je je bevrijd, ervaar je de vreugde, als een ervaring, een basis om uit te leven. Om grote en kleine zorgen aan te kunnen. Hopelijk hebben we Pasen kunnen vieren. Maar was dat alleen een ervaring? Hoe neem je dat mee het gewone leven in?

[Opvallend trouwens dat het eten bij het Paasfeest zo'n grote rol speelt, in de bijbel. Er is het pesachmaal, en er zijn de matzes die bij het bijbelse, Joodse Pesach horen. Jezus sluit bij dat Pesachmaal aan als hij het avondmaal instelt. Jezus krijgt nog aan het kruis te drinken, en als opgestane eet hij of is ook weer aanwezig bij de maaltijd (Lukas 24:13-35, 41-42; Joh. 21:9-14)]

3. Bitter

Misschien valt ons dat – denkend aan Mara – bitter tegen. Dat is zeker in de situatie waar wij nu in zitten belangrijk, of het Paasgeloof ons helpt in het dagelijkse leven – en ook juist lastiger. Zorgen en onzekerheid zijn groot. Ook daar is dezelfde vraag: wint het geloof van die zorgen en relativeert het, geeft het bemoediging. Of is het eerder omgekeerd en heeft ons geloof te lijden onder de werkelijkheid?

Want die werkelijkheid die verandert niet direct. Die werkelijkheid kan nog even hard zijn. Dat maakt dat verhaal uit Exodus heel duidelijk. Het volk is bevrijd, het heeft de macht van de HEER gezien. Hij streed voor hen! Maar wat is dat waard, of wat blijft daarvan over als je drie dagen zoekt naar water? En als je het dan eindelijk vindt is het – hoe veelzeggend – bitter. Als je honger hebt? Waar zie je de HEER dan?

[Het is in het verhaal niet duidelijk of de wolkkolom en het vuur er nog steeds zijn (Ex. 13:21-22); het wordt niet verteld, en dat de majesteit van de HEER verschijnt in een wolk in Ex. 16:10 lijkt toch te betekenen dat er verder niets te zien is.]

Het volk kan natuurlijk uit haar weg in de woestijn weten dat God er is voor hen – anders waren ze nog in Egypte. Zo kunnen ook wij ons dagelijks leven bekijken. Maar daar heb je wel veel geloof voor nodig. Het gaat niet vanzelf.

Vorige week in de Paaspreek hadden we het over de strijd. De HEER streed voor het volk, en Jezus voert ook een strijd. Na de bevrijding en na de opstanding moet die strijd voortgezet worden. Een strijd om vrij te blijven, om bij de Heer te horen, kind van God te zijn. Dat is een strijd.

[Je kunt je afvragen waarom. Waarom is het niet duidelijker? Een mogelijk antwoord daarop bij punt 6.]

4. Dokter

Daar komen we op vanuit het verhaal, en dat vertelt dat de HEER zich weer zichtbaar maakt. Hij maakt zich bekend, en opvallend genoeg dan allereerst als genezer, als dokter, of wat ouderwets, maar veelzeggend: heelmeester. Hij maakt gezond. Dat spreekt ons in deze tijd van COVID-19 bijzonder aan. Hij maakt gezond. Zo kun je de uittocht, de bevrijding ook zien. Als een behandeling, een operatie, een therapie. Dat betekent ook: Hij doet leven en maakt het leven weer mogelijk. God creëert gezonde omstandigheden. Zoals die er in Egypte niet waren. Hij zorgt dus ook voor gezonde voeding. Hij maakt het bittere water zoet. Dat is een omkering van de eerste plaag in Egypte!

5. Egyptische ziekte

Als de HEER een heelmeester is, is het volk ziek dan? Je kunt het zo zeggen, dat het volk lijdt aan de Egyptische ziekte. Egypte zit diep in hen. Het slavenbestaan, benauwd, zonder uitzicht, zonder hoop, zonder toekomst, zonder liefde, zonder iemand die je ziet, en hoort en voor je opkomt. Steeds weer zullen ze terugverlangen naar Egypte. Daar was het beter, daar hadden we tenminste te eten.

[En zeggen ze dan: daar had de HEER ons maar dood moeten laten gaan ... Ze zitten mis met hun idee over Egypte, en met hun idee over hun God – nl. dat die hen daar moeten laten creperen en sterven.]

Zo is het volk in de woestijn, en vaak oordelen we daar hard over.

[Soms oordeelt de HEER ook hard, de teleurstelling klinkt in Ex. 16:29 al door, en zal later bij het gouden kalf bijna tot een breuk leiden.]

Maar het volk is net bevrijd en weet nog van niets. Het weet niet beter dan Egypte. Dat is kennis die diep zit, generaties lang, dat zit in hun DNA als het ware. Dat het anders kan, dat er een God is die het anders kan en wil – dat weten ze niet, en dat zit nog niet zo diep. Ik denk ook dat we onszelf in dat volk wel kunnen herkennen; dat moeten ook proberen. Er zijn ongezonde denkpatronen, die in de bijbel samenhangen met Egypte. We kunnen die ook in onze tijd wel herkennen. Terugverlangen naar een geïdealiseerd beeld van het verleden, en met je rug naar de toekomst gaan staan. Of: als ik maar wat te eten heb, of scherper: de ander als een bedreiging zien. Het bestaan als strijd. En dus de ander uitbuiten of onderdrukken. Of een soort realisme, een cynisch soort realisme: zogenaamd de feiten presenteren, maar in werkelijkheid een soort duistere, negatieve selectie van feiten. Misschien is het nog het meeste 'ongeloof'. Niet vertrouwen, maar wantrouwen. Geen hoop. Liefdeloosheid.

6. Oefentherapie

De HEER openbaart zich, als bevrijder, als degene die de klachten van zijn volk hoort – in Egypte was dat zo en ook nu in de woestijn. En – ik zei het al – dus ook als arts (daar hoort dat horen, luisteren naar de stem van het volk bij). Hij heeft het volk weggehaald uit Egypte, maar moet dan nog Egypte weghalen uit het volk. En dat doet Hij door iets wat je oefentherapie zou kunnen noemen. Hij geeft levensonderhoud. En Hij geeft regels, leefregels. Om hen op de proef te stellen staat er dan, maar misschien is dat meer: om hen te laten proberen, om hen te laten oefenen.

[Een beetje apart beeld voor God, zeker na het beeld van de strijder uit Egypte, zeker aangezien God ook heel hard en fel is in Exodus, ook naar zijn volk bij het gouden kalf ... Het zijn verschillende beelden die elkaar in evenwicht houden. God is niet alleen de altijd geduldige, invoelende therapeut, maar ook niet alleen de heftige, gewelddadige strijder.]

We kennen allemaal wel oefeningen van de fysiotherapeut (of andere therapeuten). Om te herstellen of te revalideren. Spieren sterker te maken. Te wennen aan bewegingen. Dat is ook lang niet altijd gemakkelijk. Het is soms ook pijnlijk, je moet oefenen op geleide van de pijn, of over de pijngrens.

Het gaat vaak ook tegen je wil in. Je wil die pijn niet. En het volk wil de woestijn niet, het wil nu opeens weer Egypte. Maar dat accepteert Hij niet. 'Ik ben bij je' is zijn naam, maar dat is niet: ik volg je gewoon waar je ook maar gaat, en vind alles goed. Nee, het is omgekeerd: ga met mij mee, dan ben ik er. Op die weg ben ik er.

[Dat is misschien ook een antwoord op de vraag bij 3 hierboven. Het antwoord waarom het leven – ook het leven in geloof – soms zo'n strijd is, is omdat ook God strijdt. En omdat we bij God gaan horen. We strijden zijn strijd mee, en Hij strijdt met ons en voor ons. Daarin zijn we samen.]

De Eeuwige geeft dus het manna. Maar daar zit twee regels bij, twee geboden. (1) Je moet niks bewaren tot de volgende dag. Want het oude is dan bedorven, en er is gewoon nieuw. Vertrouw daarop! Geen eigen zekerheid inbouwen. Leef bij de dag. Verlang niet terug naar het verleden. En maak je geen zorgen voor morgen. (2) Hou de sabbat: 6 dagen verzamel je, en de 6de verzamel je genoeg voor de 7de dag. En dan is het niet bedorven. Daar moeten ze mee gaan oefenen – en dan merken ze: dat Woord van God is betrouwbaar. De HEER zelf is betrouwbaar. En Hij bewijst zijn Naam: Hij is erbij. Juist in het dagelijkse brood. Hij helpt ons en leidt ons.

7. Brood

Het zevende en laatste punt (mooi, nadat we het net over de sabbat hebben gehad). Dan komen we bij Jezus, die terugwijst naar dit verhaal. In raadselachtige woorden.

[In provocerende, aanstootgevende woorden ook. Wij kennen ze alleen zo goed, dat we eraan gewend zijn en dat het schokkende ons niet meer opvalt.]

'Ik ben het brood des levens.' En dan gaat het verder: dat brood is mijn vlees: je moet mijn vlees eten en mijn bloed drinken. We denken dan natuurlijk meteen aan het avondmaal. Maar Jezus bedoelt niet – of in elk geval veel meer dan: ga naar de kerk en neem deel aan het avondmaal.

Het is meer zoiets als: je eet en drinkt om je lichaam te onderhouden, in het eindige, aardse leven. Maar er is ook voeding voor je ziel. Dan zegt Jezus: dat ben ik. [Niet: dat geef ik. Nee: dat ben ik.] Dus je moet mij tot je nemen, in je opnemen. Mijn manier van leven. Mijn band met de Vader. Daar moet je letterlijk je tanden in zetten. Dat moet door je heen gaan. Want dan wordt het – net als het aardse voedsel is – onderdeel van je, dan doet het je leven. Leven net als Jezus – dwars door de dood heen.

Jezus brengt ons zo terug bij het eten. Bij het dagelijkse brood. De oefening is, vanuit beide verhalen, om dat brood als gelijkenis te zien. Dat we er de leven-gevende hand van God in zien. De reddende, helpende en genezende hand. En dat Jezus ons met dat brood als teken eeuwig leven wil geven.

Ik hoop dat dat ons helpt om de bevrijding en de vreugde van Pasen vast te houden in ons
dagelijkse leven.
Amen.